

Öğretmenlerin Denetim Odakları ile Mesleki Bağlılıkları Arasındaki İlişki¹

İsmail ATAÇ¹ , Mustafa ÖZGENEL²

¹Öğretmen, Erenköy Zihnipaşa Halk Eğitim Merkezi, atacismail10@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4676-9814.
²Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, mustafa.ozgenel@izu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7276-4865.

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 01.03.2021	<p>Öğretmenler ile ilgili yapılan bu çalışmada öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaçla İstanbul ili Kartal ilçesinde devlet okullarının çeşitli kademelerinde görev yapmakta olan 400 öğretmenden Likert tipi ölçekler yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Mesleki Bağlılık Ölçeği ve Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin içten denetimli oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin genel mesleki bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Mesleki bağlılığın alt boyutları incelendiğinde ise duygusal bağlılık ve birikmiş maliyetler alt boyutlarının yüksek düzeyde, normatif bağlılıklarının çok düşük, alternatiflerin sınırlılığı alt boyutunun ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, mesleki bağlılığın diğer alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin alternatiflerin sınırlılığı alt boyutu ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmazken mesleki bağlılığın diğer tüm alt boyutları ile anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Mesleki bağlılığın birikmiş maliyet ve alternatiflerin sınırlılığı alt boyutları ile öğretmenlerin mezuniyet durumları arasında anlamlı farklılık bulunurken, duygusal bağlılık ve normatif bağlılık alt boyutları ile öğretmenlerin mezuniyet durumları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Yine öğretmenlerin mesleki bağlılığının tüm alt boyutları ile görev yapmış oldukları okul kademeleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin denetim odakları ile duygusal bağlılık, normatif bağlılık, birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmazken, mesleki bağlılık ile denetim odağı arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi için daha fazla çalışma yapılabilir.</p>
Kabul Tarihi: 13.04.2021	
© UEAD 2021 Tüm hakları saklıdır.	
Anahtar kelimeler: Denetim odağı, mesleki bağlılık, duygusal bağlılık, normatif bağlılık, alternatiflerin sınırlılığı, birikmiş maliyet.	

The Relationship between Teachers' Locus of Control and their Occupational Commitment

Article Information	ABSTRACT
Received: 01.03.2021	<p>In this research, it was aimed to find out whether there is a relationship between teachers' control focus and occupational commitment. For this purpose, data were collected from 400 teachers working in various levels of public schools in Kartal district of Istanbul. As a data collection tool, Occupational Commitment Scale and Internal and External Locus of Control Scale was used. In our research, it can be said that teachers are internally supervised. It was determined that the general occupational commitment levels of the teachers were high. When the sub-dimensions of occupational commitment were examined, it was found that the affective commitment and accumulated costs sub-dimensions were high, their normative commitment was very low, and the alternatives were limited. While there was no significant difference between teachers' affective commitment and gender, there was a significant difference between other sub-dimensions of occupational commitment and gender. While there was no significant difference between the limited of alternatives sub-dimension and age variable, there was a significant difference with all other sub-dimensions of occupational commitment. While there was a significant difference between the accumulated costs of occupational commitment and the limited of alternatives and the graduation status of teachers, there was no significant difference between affective commitment and normative commitment sub-dimensions and</p>
Accepted: 13.04.2021	
© UEAD 2021 All rights reserved.	

¹Bu araştırma, İsmail Ataç'ın Doç. Dr. Mustafa Özgenel danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu araştırma, İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 06/08/2019 tarihli 59090411-20. E. 14542644 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

teachers' graduation status. Also, a significant difference was found between all sub-dimensions of teachers' occupational commitment and their school levels. While there was no significant relationship between teachers' locus of control and affective commitment, normative commitment, accumulated costs and limited of alternatives sub-dimensions, there was a low level and positive relationship between occupational commitment and locus of control. More studies can be done to determine the factors that affect teachers' professional commitment.

Keywords: Locus of control, occupational commitment, affective commitment, normative commitment, limited alternatives, accumulated cost.

DOI: 10.32960/uead.888845

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

Kaynakça Gösterimi: Ataç, İ. & Özgenel, M. (2021). Öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişki. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 5(1), 160-174.

Citation Information: Ataç, İ. & Özgenel, M. (2021). The relationship between teachers' locus of control and their occupational commitment. *National Journal of Education Academy*, 5(1), 160-174.

1. GİRİŞ

Eğitim, insanların hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Yapılandırılmış ve belirli müfredata tabi olan eğitim ve öğretim okullarda ve öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bireylerin okullar aracılığıyla bilgi, beceri kazanmaları ve toplumsallaşma süreci öğretmenler tarafından şekillendirilmektedir. Başka bir anlatımla, toplumları çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak, her anlamda kalkınmayı sağlamak nitelikli insan gücü yetiştirmeye bağlıdır. Bu insan gücünü yetiştirmek ancak onlara iyi bir eğitimden geçirmek ile mümkün olabilir (Âdem, 1987). Bu durum öğretmenlik mesleğini çok daha önemli bir konuma getirmektedir. Zaman içerisinde karmaşık bir hal alan eğitim faaliyetini gerçekleştirebilmek için özel bir yapıya ve bu kurumlarda eğitim faaliyetini yerine getirebilmek amacıyla öğretmenlere ihtiyaç olmuştur. 19. yüzyıldan sonra öğretmen yetiştiren kurumların yaygınlaştığı görülmektedir (Oktay, 1991). Meslek olarak öğretmenlik hem dünyada hem de Türkiye' de toplum tarafından statüsü yüksek bir iş olarak görülmektedir. Öğretmenlik mesleğine önem atfedilmesi ve statüsünün yüksek görülmesinin şüphesiz pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, öğretmenlerin gelecek nesilleri yetiştirmeleri ve onları topluma hazırlamaları olarak gösterilebilir. Gelecek nesillerin ailesine, vatanına ve milletine faydalı bireyler olmalarını sağlamak, onları yetiştiren öğretmenlerin gösterecekleri performans ile yakından ilgilidir (Uştu, 2014).

Öğretmenler; bireyleri hayata hazırlamada, onların sosyalleşmesine yardımcı olmakta, toplumun geçmişten günümüze taşıdığı değer ve inançların bireylere aktarılmasında etkin rol oynamaktadırlar. Aynı zamanda öğretmenler her meslekten insanın yetişmesine ve yetişen insan gücünün nitelikli olmasına katkı sağlamaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda öğretmenler toplumsal huzur ve barışın sağlanmasında ve ülkenin kalkınmasında etkindirler (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Özetle, meslek olarak öğretmenlik toplum için kritik bir öneme sahiptir. Bu yüzden öğretmenlerin mesleklerini icra ederken karşılaşmış oldukları problemler iyi bir şekilde tespit edilmeli ve vakit kaybetmeksizin çözüme kavuşturulmalıdır. Örneğin, öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeyleri incelenmeli, varsa sorunlar tespit edilmeli ve öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını artırıcı tedbirler alınmalıdır. Bu anlamda öğretmenlerin mesleki bağlılıkları ile ilişkili değişkenlerin belirlenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışmada da öğretmenlerin mesleki bağlılıkları ile denetim odakları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmış olup, mesleki bağlılığı etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması, öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının artırılması için değerli olacaktır.

1.1. Problem Durumu

Öğretmenlik mesleği toplumun gelişmesi, huzuru ve refahı için son derece önemli bir meslek dalıdır. Öğretmenler genç kuşakları hayata hazırlamada ve onların sosyalleşip, toplumsallaşmasını sağlamada en etkin kişilerdir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin merkezine konumlandığımız öğretmenlerin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve hemen sonrasında çözüm üretmek son derece önemlidir. Hiç şüphesiz her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleği içinde mesleğe bağlılık son derece önemli bir kavramdır. Öğretmenlik gibi toplum için önemli bir mesleği icra eden kişilerin mesleki bağlılıklarını inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Aydın, 2010; Ergen, 2016; Sorensen & McKim 2014; Uştu, 2014; Zedef, 2017). Kavram olarak mesleki bağlılık ilk olarak Lodahl ve Kejner (1965) tarafından ortaya atılmıştır. Mesleki bağlılık kavramı örgütsel bir tutum olarak ele alınmış ve kişi tarafından işin erdem ve önemine yönelik içselleştirme süreci olarak tanımlanmıştır (Utkan ve Kırdök, 2018). Yapılmış olan diğer bir tanıma göre mesleki bağlılık kavramı, kişi ile mesleği arasındaki psikolojik ilişki ve kişinin mesleğine yönelik duygusal tepkileri olarak nitelendirilmiştir (Lee vd., 2000). Mesleki bağlılık kavramı Meyer, Allen ve Smith tarafından (1993) üç boyutlu olarak incelenmiştir. Bu çalışmaya dayanak olarak Meyer ve Allen (1991) tarafından ele alınan örgütsel bağlılığın boyutlandırılması ile ilgili yaptıkları çalışmalarını temele almışlardır. Mesleki bağlılığın alt boyutları normatif bağlılık, duygusal bağlılık ve devam bağlılığı olarak üç alt boyutta incelenmiştir. Aydın (2010) yapmış olduğu çalışmada ilköğretim kurumlarında çalışmakta olan öğretmenlerin mesleki bağlılıklarına etki eden faktörleri araştırmıştır. Bu faktörler; işe katılım, iş tatmini, örgütsel bağlılık ve örgütsel yurttaşlık davranışı olarak tespit etmiştir. Ayrıca tespit ettiği bu dört faktör arasında öğretmenlerin mesleki bağlılığına en çok etki eden faktör olarak işe katılım ve örgütsel bağlılık faktörü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ergen (2016) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin mesleki bağlılıkları, sınıf yönetim becerileri ve akademik iyimserlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve mesleki bağlılık ile hizmet yılı değişkeni ve okulun bulunduğu yer arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Canrinus ve ark. (2012) öğretmenlerin mesleki duygusal bağlılıkları ile ilişki doyumunu arasında orta düzeyde, Sorensen ve McKim (2014) yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özgenel ve Çetin (2021) örgütsel sinizm ile bilgi ataleti arasındaki ilişkide mesleki bağlılığın aracı rolü olduğunu; mesleki bağlılığın bilgi ataletini olumsuz etkilediğini belirlemiştir. Ünal (2015) yaşam doyumunu, iş doyumunu ve yaşam alanı değişkenlerinin öğretmenlerin mesleki bağlılıklarına etkisini tespit etmiştir. Uştu (2014) öğretmenlerin işi bırakma isteği, mesleki bağlılık ve sosyo-demografik açıdan örgütsel bağlılığını yordama düzeyini araştırmış ve öğretmenlerin mesleki bağlılıkları ile cinsiyet, yaş, hizmet yılı ve medeni durumları arasından anlamlı farklılıklar bulmuştur. Zedef (2017) yapmış olduğu araştırmada eğitim kurumlarında mesleki bağlılık, örgütten ayrılma ve örgütte kalma niyetini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını en çok etkileyen faktör olarak kişisel faktörler olduğunu belirlemiştir. Bu anlamda öğretmenlerin denetim odakları da mesleki bağlılıklarını etkilediği düşünülebilir.

Denetim odağı kavramının tanımı ilk olarak Rotter tarafında 1966 yılında yapılmıştır. Rotter (1966) denetim odağını bireyi etkileyen durumları sahip olduğu özellik, yetenek ve yapmış olduğu davranışların sonuçları olarak görmesi ya da yaşamış olduğu olayların kendisi dışındaki güçlerin kontrolü altında olduğunu algılaması olarak tanımlamıştır. İçten denetimli bireyler kendisini etkileyen olayların kendi denetiminde olduklarına, dıştan denetimli bireyler ise yaşamış olduğu olayların kendileri dışındaki güçlerin denetimi altında olduklarına inanmaktadırlar (Rotter, 1966). Denetim odağı, dış ve iç olarak iki farklı boyutta ele alınmaktadır. Dış denetim odağına sahip olan bireylerin davranışlarının altında kendilerini

çevresindeki bireylere beğendirme amacı yatmaktadır. Başka bir ifade ile dış denetim odağına sahip bireyler davranışlarını çevresi görsün ve ödüllendirsin amacıyla yaparlar. Davranışlarının sonucunda başarısızlık yaşamaları durumunda suçu çevrelerine atarlar ve bu başarısızlığın kaynağını kendileri dışındaki etkenler olarak görürler. İç denetim odağına sahip bireyler ise kendilerini çevrelerine beğendirme kaygısı ile davranışlarını yönlendirmezler. Başarısız olduklarında suçu kendilerinde ararlar ve bu başarısızlığın sorumluluğunu üstlenirler (Balcı, 2010).

Literatür incelendiğinde denetim odağı kavramı ile ilgili birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Öğretmenlerinin denetim odakları ile sınıf yönetim biçimleri (Güvenç, 2009), eleştirel düşünme tutumları (Saracaloğlu & Yılmaz 2011), kişilik özellikleri (Yıldırım, 2015) ve okul yöneticilerinin yılmazlık düzeyleri (Karabulut, 2015) arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Ayrıca Yavuz (2002) araştırmasında ilköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin ve yöneticilerin iş doyumunu, denetim odağı ve demografik özelliklerin zaman yönetimiyle ilişkisini araştırmıştır. Canbay (2007) yapmış olduğu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin iş doyumunu ve denetim odağı ilişkisini incelemiş ve sosyo-demografik faktörler ile denetim odağı arasında anlamlı bir farklılık tespit edememiştir. Aktaş (2008) yaptığı araştırmada öğretmenlerin denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ergü (2009) aday öğretmenlerin öğrenme ortamlarındaki etkileşim tercihleri ile denetim odağını ilişkisini incelemiş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Çinko (2009) okul öncesi öğretmenlerin denetim odağı değişkenleri ile denetim odağı özelliklerinin öğretmenlik tutumlarına olan etkisini incelemiş ve öğretmenlerin daha çok içten denetimli olduklarını tespit etmiştir. Ertürk (2012) öğretmenlerin örgütsel algıları ve denetim odağı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmasının sonucunda öğretmenlerin denetim odaklarının çalışmış oldukları okulda bulunma süresine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Sürgen (2014) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile denetim odakları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda denetim odağı verileri ile; cinsiyet, yaş, kıdem ve öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, medeni durum ile anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Bu bilgiler ışığında Türkiye’de öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla pek çok araştırma yapılmış ve bu faktörlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak mesleki bağlılık ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden öğretmenlerimizin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörler araştırılmalı ve bu faktörlerin öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını nasıl etkilediği incelenmelidir. Yapılan bu çalışmada öğretmenlerin sahip oldukları denetim odağının mesleki bağlılıklarına etkisinin olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İstanbul ili Kartal ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okulların çeşitli kademelerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerinden faydalanarak, öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu araştırmanın değişkenleri denetim odağı ve mesleki bağlılık kavramlarıdır.

1.3. Araştırma Problemi

Araştırmanın problem cümlesi “Öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.3.1. Araştırmanın alt problemleri

- Öğretmenlerin denetim odakları ve mesleki bağlılıkları ne düzeydedir?
- Öğretmenlerin denetim odakları ve mesleki bağlılıkları cinsiyetlerine, yaşlarına, mezuniyet durumlarına ve görev yaptıkları okul kademelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmada, öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlandığından nicel araştırma yöntemine ve ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli “iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir” (Fraenkel & Wallen, 2009).

2.1. Araştırma Grubu

Öğretmenlerin denetim odağı ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ölçen bu araştırmanın örneklemini, 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı içerisinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul ili Kartal ilçesinde yer alan kamu okullarında görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada rastgele örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan 400 öğretmene ait demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

Değişken		N	%
Cinsiyet	Erkek	163	40.8
	Kadın	237	59.3
Yaş	30 yaş ve altı	79	19.8
	31-40 yaş	144	36.0
	41-50 yaş	124	31.0
	51 yaş ve üzeri	53	13.2
Mezuniyet Durumu	Lisans	361	90.2
	Lisansüstü	39	9.8
Görev Yaptığı Okul Türü	İlkokul	193	48.3
	Ortaokul	79	19.8
	Lise	128	32.0

Tablo1’e göre katılımcı öğretmenlerin %59,3 kadın, %40,8’i erkektir. Katılımcıların %19,8’i 30 yaş ve altında, %36’sı 31-40 yaş aralığında, %31’i 41-50 yaş aralığında, %13,2’si de 51 yaş ve üzerindedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu lisans mezunu olup, %9,8’i yüksek lisans mezunudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul türlerine bakıldığında; %48,3’ü ilkokulda, %19,8’ ortaokulda, %32’ si lisede görev yapmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan bu araştırmada öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmış ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile “Rotter İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği” ve “Mesleki Bağlılık Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Anketinde, öğretmenlere kendileri ile ilgili yaş, cinsiyet, mezuniyet durumu, mesleki kıdem ve görev yaptığı okul türünü belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Rotter'in İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği; 1957 yılında Phares ve James'in yapmış oldukları çalışmaların ardından 1966 yılında Rotter tarafından geliştirilen ölçek, 29 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin amacı bireylerin genelleşmiş kontrol beklentilerinin, içsellik ve dışsallık boyutu üzerindeki konumunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte bulunan her madde zorunlu seçmeli cevaplama türünde olup ikişer seçeneği kapsamaktadır. Ölçekte bulunan 6 madde ölçeğin amacını gizlemek amacıyla dolgu olarak ölçeğe yerleştirilmiştir. Geri kalan 23 maddenin dışsallık yönündeki seçenekler 1'er puan, içsellik yönündeki seçenekler 0 puan olarak değerlendirilir. Yükselen puan dış denetim odağı eğiliminin arttığını göstermektedir (Arıca, 1995).

-Dolgu maddeleri: 1, 8, 14,19, 24, 27

-A şıkkı 1 puan olan maddeler: 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 29

-B şıkkı 1 puan olan maddeler: 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26, 28

Bu ölçeğin Türkçeye uyarlaması Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Testin güvenirlik ve geçerlilik çalışmaları üniversitede öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaya göre katsayılar şöyledir; Test Tekrar Test Güvenirlik Katsayısı: 0.83 KR-20 Yöntemiyle Hesaplanan Güvenirlik Katsayısı: 0.63 Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı: 0.70 Denetim odağı ölçeğinde en yüksek puan 23 puan iken en düşük puan (0)'dır. Bu ölçekte 0-6 arasında alınan puan içsel kontrolü, 14 puanın üzerinde alınan puan dışsal kontrolü işaret etmektedir. 7-13 arasında alınan puan karma-ortalama düzeyi işaret eder. Bu ölçekten 23 puan alan bir birey yüksek düzeyde dış denetim odaklı, 0 puan alan bir birey yüksek düzeyde iç denetim odaklı birey olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 2012). Bu araştırmada Rotter'in İç-Dış Denetim Odağı Ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .770 olarak hesaplanmıştır.

Dört Boyutlu Mesleki Bağlılık Ölçeği; Araştırmada öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını ölçmek için Blau (1985) tarafından geliştirilen, Utkan ve Kırdök (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan mesleki bağlılık ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert tipindedir. Tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1) seçeneklerinden oluşmaktadır. Mesleki bağlılık ölçeği toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Mesleki bağlılık ölçeği; duygusal bağlılık, birikmiş maliyet, normatif bağlılık ve alternatiflerin sınırlılığı olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmamızda kullanılan mesleki bağlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlaması Utkan ve Kırdök (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek için yapılan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90 olarak belirlenmiştir. Mesleki bağlılık ölçeğini oluşturan alt ölçeklerin Cronbach Alfa katsayısı ise .83 ile .95 arasından değiştiği görülmüştür. Bu araştırmada, mesleki bağlılık ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .911 olarak hesaplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde yukarıda açıklaması yapılan veri toplama araçları kullanılarak yapılmıştır. Araştırma için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış olup, örneklem olarak seçilen okullara bizzat araştırmacı tarafından gidilmiştir. Öğretmenlere ölçekler gönüllülük esasına göre dağıtılmış olup, ölçekleri doldurup teslim eden katılımcıların doldurmuş oldukları ölçekler teslim alındıktan sonra araştırmacı tarafından kontrol edilerek, uygulanan ölçeklerin öğretmenler tarafından yanlış veya eksik doldurmasının önüne geçilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçmeden önce araştırmada kullanılan ölçeklere ait betimsel değerler incelenmiştir. Ölçeklere ait betimsel değerler Tablo 2’ de verilmiştir.

Table 2. Ölçeklere Ait Betimsel Değerler

Ölçekler	n	$\bar{X}$	SD	Çarpıklık	Basıklık
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	400	10.625	3.24	-.097	.645
Mesleki Bağlılık	400	3.65	.637	-.603	1.296

Betimsel değerler incelendiğinde çarpıklık (-.097 ile -.607) ve basıklık (.645 ile 1.296) katsayılarının -1.5 ile +1.5 arasında kaldığı görülmektedir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden ikili grupların karşılaştırılmasın t testi, üç ve daha fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve iki değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. ANOVA testinde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunda, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu tespit etmek için post hoc LSD testi yapılmıştır. LSD testi varyansların eşit (homojen) olması ve grupların eşit olmaması durumunda tercih edilen bir post hoc testidir. ANOVA testinde anlamlı çıkan grupların etki büyüklüğü değerleri olarak eta kare; t testinde ise Cohen d hesaplanmıştır. Anova testinde etki büyüklüğünün değerlendirilmesi için “0.01=küçük etki; 0.06=orta etki; 0.14= büyük”; t testinde etki büyüklüğünün değerlendirilmesi için “0.20=küçük; 0.50=orta; 0.80= büyük” kriterleri dikkate alınmıştır (Cohen, 1988). Analizlerde anlamlılık seviyesi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada ele alınan “Öğretmenlerin denetim odakları ile mesleki bağlılıkları arasında ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin toplanan verilerin analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilere ilişkin betimsel değerler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Denetim Odakları ve Mesleki Bağlılık Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	n	$\bar{X}$	Sd
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı	400	10,652	3,244
Duygusal Bağlılık	400	4,161	,737
Normatif Bağlılık	400	1,672	,397
Birikmiş Maliyetler	400	3,500	,844
Alternatiflerin sınırlılığı	400	3,152	,930
Mesleki Bağlılık Toplam	400	3,658	,637

Öğretmenlerin iç-dış kontrol odağı ortalamaları ($\bar{X}$ =10.625) incelendiğinde iç kontrol odaklı oldukları söylenebilir. Yine öğretmenlerin duygusal bağlılıklarının “yüksek” düzeyde ($\bar{X}$ =4.16); normatif bağlılıklarının “çok düşük düzeyde” ($\bar{X}$ =1.67); birikmiş maliyetlerinin “yüksek düzeyde” ($\bar{X}$ =3.50); alternatiflerin sınırlılığı “orta düzeyde” ($\bar{X}$ =3.15); genel mesleki bağlılıklarının “yüksek düzeyde” ($\bar{X}$ =3.65) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Eğilimlerinin ve Mesleki Bağlılıklarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	Sd	t	df	p	Cohen d																														
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı	Kadın	237	10,683	3,299	,230	398	,818	---																														
	Erkek	163	10,607	3,172					Duygusal Bağlılık	Kadın	237	4,135	,722	-,848	398	,397	---	Erkek	163	4,199	,758	Normatif Bağlılık	Kadın	237	1,610	,399	-3,784	398	,000	.388	Erkek	163	1,761	,378	Birikmiş Maliyetler	Kadın	237	3,330
Duygusal Bağlılık	Kadın	237	4,135	,722	-,848	398	,397	---																														
	Erkek	163	4,199	,758					Normatif Bağlılık	Kadın	237	1,610	,399	-3,784	398	,000	.388	Erkek	163	1,761	,378	Birikmiş Maliyetler	Kadın	237	3,330	,863	-4,979	398	,000	.513								
Normatif Bağlılık	Kadın	237	1,610	,399	-3,784	398	,000	.388																														
	Erkek	163	1,761	,378					Birikmiş Maliyetler	Kadın	237	3,330	,863	-4,979	398	,000	.513																					
Birikmiş Maliyetler	Kadın	237	3,330	,863	-4,979	398	,000	.513																														

	Erkek	163	3,746	,754				
Alternatiflerin sınırlılığı	Kadın	237	3,004	,916	-3,910	398	,000	.388
	Erkek	163	3,368	,911				
Mesleki Bağlılık Toplam	Kadın	237	3,539	,631	-4,599	398	,000	.469
	Erkek	163	3,830	,608				

Öğretmenlerin kontrol odağı eğilimleri ve duygusal bağlılıkları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermezken ($p>.05$); normatif bağlılıkları, birikmiş maliyetler, alternatiflerin sınırlılığı ve genel mesleki bağlılıkları anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Erkek öğretmenlerin normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.76$), birikmiş maliyetler ($\bar{X}=3.74$), alternatiflerin sınırlılığı ($\bar{X}=3.36$) ve genel mesleki bağlılıkları ($\bar{X}=3.83$), kadın öğretmenlerin normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.61$), birikmiş maliyetler ($\bar{X}=3.33$), alternatiflerin sınırlılığı ($\bar{X}=3.00$) ve genel mesleki bağlılıklarından ($\bar{X}=3.53$) daha yüksektir. Cinsiyetin, normatif bağlılık, alternatiflerin sınırlılığı ve mesleki bağlılık toplam puanları üzerindeki etki büyüklüklerinin küçük; birikmiş maliyetler alt boyutu üzerinde ise orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Eğilimlerinin ve Mesleki Bağlılık Düzeylerinin Mezuniyet Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	sd	t	df	p	Cohen d
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı	Lisans	361	10,659	3,202	,127	398	,899	---
	Lisansüstü	39	10,589	3,654				
Duygusal Bağlılık	Lisans	361	4,159	,726	-,159	398	,874	---
	Lisansüstü	39	4,179	,838				
Normatif Bağlılık	Lisans	361	1,673	,379	,166	398	,868	---
	Lisansüstü	39	1,662	,544				
Birikmiş Maliyetler	Lisans	361	3,470	,821	-2,188	398	,029	.338
	Lisansüstü	39	3,780	1,002				
Alternatiflerin sınırlılığı	Lisans	361	3,105	,915	-3,122	398	,002	.513
	Lisansüstü	39	3,589	,970				
Mesleki Bağlılık Toplam	Lisans	361	3,639	,611	-1,741	398	,083	---
	Lisansüstü	39	3,826	,835				

Öğretmenlerin kontrol odağı eğilimleri, duygusal, normatif ve genel mesleki bağlılıkları eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermezken ($p>.05$); birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Lisansüstü mezun olan öğretmenlerin birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.78$) ve alternatiflerin sınırlılığı ($\bar{X}=3.58$), lisans mezunu öğretmenlerin birikmiş maliyetlerinden ($\bar{X}=3.47$) ve alternatiflerin sınırlılığından ($\bar{X}=3.10$) daha yüksektir. Öğretmenlerin eğitim düzeylerinin birikmiş maliyetler üzerindeki etki büyüklüğü küçük; alternatiflerin sınırlılığı üzerinde ise etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Mesleki Bağlılıklarının Görev Yaptıkları Okul Kademesine Göre ANOVA Testi Sonuçları

	Okul türü	N	$\bar{X}$	Sd	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark	Eta kare
Duygusal bağlılık	A-İlkokul	193	3,992	,764	G. Arası	10,811	2	5,405	10,414	,000	B>A; C>A	.050
	B-Ortaokul	79	4,348	,656	G. İçi	206,068	397	,519				
	C-Lise	128	4,302	,689	Toplam	216,879	399					
	Toplam	193	4,161	,737								
Normatif bağlılık	A-İlkokul	79	1,603	,387	G. Arası	1,885	2	,942	6,111	,002	B>A; C>A	.030
	B-Ortaokul	128	1,767	,344	G. İçi	61,218	397	,154				
	C-Lise	193	1,716	,427	Toplam	63,102	399					
	Toplam	79	1,672	,397								
Birikmiş maliyetler	A-İlkokul	128	3,310	,891	G. Arası	13,750	2	6,875	10,071	,000	B>A; C>A	.048
	B-Ortaokul	193	3,623	,657	G. İçi	271,025	397	,683				

		C-Lise	79	3,709	,815	Toplam	284,775	399				
		Toplam	128	3,500	,844							
Alternatiflerin sınırlılığı	A-İlkokul	193	3,029	,915	G. Arası	8,731	2	4,365	5,143	,006	C>A	.025
	B-Ortaokul	79	3,110	,935	G. İçi	336,967	397	,849				
	C-Lise	128	3,363	,922	Toplam	345,698	399					
	Toplam	193	3,152	,930								
Mesleki bağlılıklar	A-İlkokul	79	3,494	,668	G. Arası	9,986	2	4,993	13,023	,000	B>A; C>A	.062
	B-Ortaokul	128	3,788	,468	G. İçi	152,208	397	,383				
	C-Lise	193	3,823	,622	Toplam	162,194	399					
	Toplam	79	3,658	,637								

Öğretmenlerin duygusal bağlılıkları, normatif bağlılıkları, birikmiş maliyetleri, alternatiflerin sınırlılığı ve genel mesleki bağlılıkları görev yaptıkları okul kademesine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Hangi okul kademesi arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermek için yapılan LSD testi sonuçlarına göre; ortaokul kademelerinde görev yapan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=4.34$), normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.76$), birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.63$) ve genel mesleki bağlılıkları ($\bar{X}=3.78$) ilkokul kademesinde görev yapan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=3.99$), normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.60$), birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.31$) ve genel mesleki bağlılıklarından ($\bar{X}=3.49$) daha yüksektir. Lise kademelerinde görev yapan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=4.30$), normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.71$), birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.70$) ve genel mesleki bağlılıkları ($\bar{X}=3.83$) ilkokul kademesinde görev yapan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=3.99$), normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.60$), birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.31$) ve genel mesleki bağlılıklarından ($\bar{X}=3.49$) daha yüksektir. Lise kademelerinde görev yapan öğretmenlerin alternatiflerin sınırlılığı ($\bar{X}=3.63$), ilkokul kademesinde görev yapan öğretmenlerin alternatiflerin sınırlılığından ($\bar{X}=3.20$) daha yüksektir. Okul kademesi değişkeninin öğretmenlerin duygusal, normatif, birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı alt boyutlarına yönelik etki büyüklüğü küçük düzeyde iken; genel olarak mesleki bağlılığa etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Bağlılıklarının Yaşlarına Göre ANOVA Testi Sonuçları

		Yaş	N	$\bar{X}$	Sd	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Denetim Odacı	A-30 yaş ve altı	79	11,13	2,89	G. Arası	62,380	3	20,793	1,990	,115	---	---
	B-31-40 yaş	144	10,59	3,16	G. İçi	4138,317	396	10,450				
	C-41-50 yaş	124	10,17	3,26	Toplam	4200,697	399					
	D-51 yaş +	53	11,18	3,75								
	Toplam	400	10,65	3,24								
Duygusal bağlılıklar	A-30 yaş ve altı	79	4,151	,871	G. Arası	9,974	3	3,325	6,36	,000	C>B; D>A, B, C	.046
	B-31-40 yaş	144	3,995	,734	G. İçi	206,905	396	,522				
	C-41-50 yaş	124	4,223	,669	Toplam	216,879	399					
	D-51 yaş +	53	4,484	,542								
	Toplam	400	4,161	,737								
Normatif bağlılıklar	A-30 yaş ve altı	79	1,658	,458	G. Arası	2,407	3	,802	5,23	,001	C>B; D>A, B	.038
	B-31-40 yaş	144	1,586	,383	G. İçi	60,695	396	,153				
	C-41-50 yaş	124	1,719	,346	Toplam	63,102	399					
	D-51 yaş +	53	1,813	,403								
	Toplam	400	1,672	,397								
Birikmiş maliyetler	A-30 yaş ve altı	79	3,472	,924	G. Arası	10,146	3	3,382	4,87	,002	C>B; D>A, B	.036
	B-31-40 yaş	144	3,325	,848	G. İçi	274,629	396	,694				
	C-41-50 yaş	124	3,596	,718	Toplam	284,775	399					
	D-51 yaş +	53	3,792	,894								
	Toplam	400	3,500	,844								
Alternatiflerin	A-30 yaş ve altı	79	3,075	1,051	G. Arası	2,634	3	,878	1,01	,387	---	---
	B-31-40 yaş	144	3,083	,842	G. İçi	343,064	396	,866				
	C-41-50 yaş	124	3,233	,876	Toplam	345,698	399					

	D-51 yaş +	53	3,264	1,081						
	Toplam	400	3,152	,930						
Mesleki bağlılık	A-30 yaş ve altı	79	3,625	,780	G. Arası	8,439	3	2,813		
	B-31-40 yaş	144	3,501	,603	G. İçi	153,755	396	,388		
	C-41-50 yaş	124	3,744	,491	Toplam	162,194	399		7,24	,000
	D-51 yaş +	53	3,929	,683						C>B; D>A, B
	Toplam	400	3,6580	,637						.052

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin kontrol odağı inançları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F=1.990$; $p>.05$). Öğretmenlerin duygusal bağlılıkları, normatif, birikmiş maliyetler ve genel mesleki bağlılıkları yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterirken ($p<.05$); alternatiflerin sınırlılığı anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Öğretmenlerin duygusal, normatif, birikmiş maliyetler ve genel mesleki bağlılıklarının hangi yaş aralığında farklılık gösterdiğini belirlemek için yapılan LSD testi sonuçlarına göre; 41-50 yaş aralığında olan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=4.22$), 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin duygusal bağlılıklarından daha yüksektir ($\bar{X}=3.99$). 51 yaş ve üstünde olan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları ($\bar{X}=4.48$), 30 yaş ve altı ($\bar{X}=4.15$), 31-40 yaş ($\bar{X}=3.99$) ve 41-50 yaş ($\bar{X}=4.22$) aralığında olan öğretmenlerin duygusal bağlılıklarından daha yüksektir. 41-50 yaş aralığında olan öğretmenlerin normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.71$), 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin normatif bağlılıklarından daha yüksektir ($\bar{X}=1.58$). 51 yaş ve üstünde olan öğretmenlerin normatif bağlılıkları ($\bar{X}=1.81$), 30 yaş ve altı ($\bar{X}=1.65$) ve 31-40 yaş ($\bar{X}=1.58$) aralığında olan öğretmenlerin normatif bağlılıklarından daha yüksektir. 41-50 yaş aralığında olan öğretmenlerin birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.59$), 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin birikmiş maliyetlerinden daha yüksektir ($\bar{X}=3.32$). 51 yaş ve üstünde olan öğretmenlerin birikmiş maliyetleri ($\bar{X}=3.79$), 30 yaş ve altı ($\bar{X}=3.47$) ve 31-40 yaş ($\bar{X}=3.32$) aralığında olan öğretmenlerin birikmiş maliyetlerinden daha yüksektir. 41-50 yaş aralığında olan öğretmenlerin genel mesleki bağlılıkları ($\bar{X}=3.74$), 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin genel mesleki bağlılıklarından daha yüksektir ($\bar{X}=3.50$). 51 yaş ve üstünde olan öğretmenlerin genel mesleki bağlılıkları ($\bar{X}=3.92$), 30 yaş ve altı ($\bar{X}=3.62$) ve 31-40 yaş ($\bar{X}=3.50$) aralığında olan öğretmenlerin genel mesleki bağlılıklarından daha yüksektir. Öğretmenlerin yaşlarının duygusal, normatif, birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı alt boyutlarına ve genel olarak mesleki bağlılıklarına yönelik hesaplanan etki büyüklüklerinin küçük düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Kontrol Odağı Eğilimleri ile Mesleki Bağlılıkları Arasındaki İlişki

		Rotter İç-Dış Kontrol Odağı
Duygusal bağlılık	r	,040
	p	,423
	N	400
Normatif bağlılık	r	,095
	p	,058
	N	400
Birikmiş maliyetler	r	,096
	p	,055
	N	400
Alternatiflerin sınırlılığı	r	,076
	p	,130
	N	400
Mesleki bağlılık toplam	r	,103*
	p	,040
	N	400

Öğretmenlerin denetim odağı eğilimleri ile duygusal bağlılıkları, normatif bağlılıkları, birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı ($p>.05$); ancak mesleki bağlılık ile denetim odağı arasında düşük seviyede ve pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=.103$; $p.<.05$).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada öğretmenlerin denetim odağı ortalamaları incelendiğinde öğretmenlerin içten denetimli oldukları söylenebilir. Soycan Ertürk (2012) araştırmasında öğretmenlerin denetim odağı puanlarını karma düzeyde bulmuştur. Öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının “yüksek” düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ünal (2015) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeylerinin ortanın üstü, Özgenel, Canpolat ve Yağan (2020) ile Özgenel (2019) ise yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar çalışmamız ile örtüşmektedir. Buna karşın Erçek (2018) yapmış olduğu çalışmada ortaöğretim öğretmenlerinin mesleki bağlılıklarını “orta” düzeyde; Uştü (2014) sınıf öğretmenlerinin duygusal bağlılıklarının “orta” düzeyde, devam ve normatif bağlılıklarının ise “düşük” düzeyde olduğu bulmuştur. Mesleki bağlılığın alt boyutları incelendiğinde ise öğretmenlerin duygusal bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin mesleğini severek yaptıkları anlamına gelebilir.

Araştırmada denetim odağı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Soycan Ertürk (2012), Demirkol (2006) ve Gianakos (2002) tarafından yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar denetim odağının cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini göstermektedir. Ancak Sürgen (2014) erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha iç denetim olduklarını belirlemiştir. Öğretmenlerin mesleki bağlılık alt boyutları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar detaylı olarak incelendiğinde normatif bağlılık, birikmiş maliyet, alternatiflerin sınırlılığı ve genel mesleki bağlılık arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğretmenlerin normatif bağlılıkları, birikmiş maliyet, alternatiflerin sınırlılığı ve genel mesleki bağlılık düzeyleri kadın öğretmenlere göre daha yüksektir. Özgenel (2019) kadın öğretmenlerin normatif ve birikmiş maliyetler bağlılığının erkelere göre daha yüksek; erkek öğretmenlerin ise alternatiflerin sınırlılığı alt boyutunda kadınlardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Türk toplumunda kadın öğretmenlerin sosyal rollerinin ve sorumluluklarının erkeklere göre daha fazla olması genel mesleki bağlılık düzeylerinin düşük çıkmasına neden olmuş olabilir. Zedef (2017) araştırmasında kadın öğretmenlerin mesleki bağlılığın alt boyutlarından olan devam bağlılığı alt boyutunda erkek öğretmenlere göre daha yüksek bulmuştur. Ünal (2015), Özgenel, Canpolat ve Yağan (2020), Özgenel ve Koç (2020), Özgenel (2019) yapmış oldukları çalışmalarda kadın ve erkek öğretmenlerin genel olarak mesleki bağlılıklarının benzer düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Buna karşın Uştü (2014) ise kadın öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeylerinin erkek öğretmenlerin bağlılık düzeyinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmamızda denetim odağı ile öğretmenlerin mezuniyet durumları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Soycan Ertürk (2012) öğretmenlerin denetim odağı eğilimlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını belirlerken; Sürgen (2014) araştırmasında denetim odağı ile sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumları arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Bu farklılığı detaylı olarak incelediğimizde ön lisan mezunu sınıf öğretmenlerinin içten denetimli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin mezuniyet seviyeleri ile denetim odakları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bunu bireyin denetim odağının yaşa göre değişmemesine bağlayabiliriz. Araştırmada mesleki bağlılığın alt boyutlarından birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı ile mezuniyet durumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Bulunan farklılıkları detaylı olarak incelediğimiz zaman lisansüstü mezun öğretmen grubunun birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı, lisans mezunu öğretmenlerin birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığından daha yüksektir. Ünal (2015) ve Özgenel (2019) yapmış oldukları çalışmalarda öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının mezuniyet durumlarına göre farklılık göstermediğini belirlemiştir. Özgenel ve Koç (2020) lisans mezunu öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının lisansüstü eğitim mezunu öğretmenlerin mesleki bağlılıklarından yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Çalık (2019) ise yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin mesleki bağlılıkları ile mezuniyet durumları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Lisansüstü mezunu öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeylerinin lisan mezunu öğretmenlerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu durum çalışmamızda elde ettiğimiz sonuç ile benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin mezuniyet seviyesi yükseldikçe mesleki bağlılığın alt boyutlarından birikmiş maliyetler ve alternatiflerin sınırlılığı boyutlarının yüksek olması öğretmenlerin mesleği için daha çok emek, para ve zaman harcamaları sebep olarak gösterilebilir.

Öğretmenlerin denetim odakları ile görev yaptıkları okul kademesi arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç denetim odağının bireyin yaşına, mezuniyet seviyesine göre değişmemesiyle doğru orantılı olarak düşünülebilir. Ancak öğretmenlerin mesleki bağlılıkları, görev yaptıkları okul kademelerin göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık incelendiğinde okul kademesi ile duygusal bağlılık, normatif bağlılık, birikmiş maliyetler, alternatiflerin sınırlılığı ve genel mesleki bağlılıkları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılıklar detaylı olarak incelendiğinde ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları, normatif bağlılıkları, birikmiş maliyetleri ve genel mesleki bağlılıkları ilkökul kademesinde görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Ayrıca lise kademesinde görev yapan öğretmenlerin duygusal bağlılıkları, normatif bağlılıkları, birikmiş maliyetleri ve genel mesleki bağlılık düzeyleri ilkökul kademesinde görev yapan öğretmenlere göre daha yüksektir. İlkokul kademesinde görev yapan öğretmenlerin çalışma grubunun küçük yaş olması sebebiyle öğretmen üzerinde yıpratıcılığının daha fazla olması ilkökul kademesinde görev yapan öğretmenlerin diğer kademelerde görev yapan öğretmenlere göre genel mesleki bağlılık puanlarının düşük çıkmasına neden olmuş olabilir. Özgenel ve Koç (2020) öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının okul kademelerine göre farklılık göstermediğini belirlerken; Ünal (2015) ve Özgenel, Canpolat ve Yağan (2020) yapmış oldukları araştırmalarda ilkökulda görev yapmakta olan öğretmenlerin ortaokulda, Özgenel (2019) ise ilkökulda görev yapan öğretmenlerin liselerde görev yapan öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir.

Çalışmada ulaşılan diğer bir bulguya göre öğretmenlerin denetim odakları, yaşlarına göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu sonuç bireyin denetim odağı özelliğinin yaşına bağlı değişmeyeceğine yani bireyin mizacı gibi değişmezlik gösterdiğine yorumlanabilir. Köksal (1991) ve Tümkaya (2001) yapmış oldukları araştırmalarda denetim odağı ile yaş Soycan Ertürk (2012) ise öğretmenlerin denetim odağı eğilimlerinin mesleki kıdemlerine göre anlamlı farklılık bulamamışlardır. Çinko (2009) yapmış olduğu çalışmada 24 yaş ve altı grubunda yer alan öğretmenlerin 25- 30 yaş ve 31 yaş ve üstü grupta yer alan öğretmenlere oranla; Sürgen (2014) ise 53 yaş ve üstündeki sınıf öğretmenleri diğerlerine göre daha içten denetimli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin yaş değişkeni ile mesleki bağlılığın alt boyutlarından duygusal bağlılık, normatif bağlılık, birikmiş maliyet ve genel mesleki bağlılık arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar incelendiğinde duygusal bağlılık alt boyutunda 41-50 yaş aralığında olan öğretmenlerin duygusal bağlılıklarının 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin duygusal bağlılıklarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 51 yaş ve üstü gurubun 30 yaş ve altı, 31-40 yaş ve

41-50 yaş aralığında bulunan gruplara göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Özgenel ve Koç (2020) benzer şekilde kıdemi 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının kıdemi 5 yıl ve altında olan öğretmenlere yüksek olduğunu rapor etmişlerdir. Öğretmenlerin yaşları arttıkça mesleki bağlılığın artmasının nedeni öğretmenlerin mesleklerinde geçirmiş oldukları sürenin ve deneyimleri fazla olması olarak gösterilebilir. Ancak Özgenel (2019) 30 yaş ve altındaki öğretmenlerin duygusal bağlılıklarının 31-50 yaş arası öğretmenlerin duygusal bağlılıklarının daha yüksek olduğunu rapor etmiştir. Erçek (2018), Özgenel, Canpolat ve Yağan (2020), Özmen, Özer ve Saatçioğlu (2005) ise yapmış oldukları araştırmalarda mesleki bağlılık ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır.

Araştırmada öğretmenlerin iç-dış kontrol odakları ile mesleki bağlılıkları arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç bize öğretmenlerin sahip oldukları denetim odağı türünün mesleki bağlılıklarını etkilemediğini göstermektedir. Öğretmenlerin içten denetimli ya da dıştan denetimli olması mesleğe bağlılıklarını olumlu ya da olumsuz olarak etkilememektedir. Buna bağlı olarak da öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının başka değişkenler tarafından etkilendiği düşünülebilir. Bu nedenle öğretmenlerin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi için daha fazla çalışma yapılması önerilebilir.

Yazar Katkı Beyanı:

1. **İsmail Ataç:** Kavramsallaştırma, öğretim materyali geliştirme, deneysel uygulama, ölçme aracı geliştirme, veri toplama ve analizi, ön taslak yazımı ve düzenleme
2. **Mustafa Özgenel:** Kavramsallaştırma, metodoloji, danışmanlık ve denetim (öğretim materyali, ölçme aracı, veri analizi), inceleme-yazma ve düzenleme

5. KAYNAKÇA

- Âdem, M. (1987). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Aktaş, H. G. (2008). *Öğretmenlerde denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Arıca, O. T. (1995). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, A. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinin mesleki bağlılıklarına etki eden faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Balcı, A. (2010). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Canbay, S. (2007). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunu ve denetim odağı ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Canrinus, E. T., Helms-Lorenz, M., Beijaard, D., Buitink, J., & Hofman, A. (2012). Self-efficacy, job satisfaction, motivation and commitment: Exploring the relationships between indicators of teachers' professional identity. *European journal of psychology of education*, 27(1), 115-132.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Lawrence Earlham Associates, Hillsdale, NJ.

- Çalık, C. (2019). *Eğitim örgütlerinde mesleki bağlılık, örgütsel bağlılık ve tükenmişlik arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Çelikten, M., Şanal, M. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2): 207-237.
- Çinko, S. B. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin denetim odağı türleri ve denetim odaklarının öğretmenlik tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dağ, İ. (1991). Rotter' in İç-Dış kontrol odağı ölçeğinin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. *Psikoloji Dergisi* 7(26).
- Demirkol, İ. (2006). *Avukatlarda iş doyumu, tükenmişlik ve denetim odağının bazı demografik değişkenler bağlamında incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Erçek, M. K. (2018). *Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okul güvenliğine ilişkin algılarının örgütsel güven ve mesleki bağlılıkları üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ergen, Y. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetim becerileri, akademik iyimserlikleri ve mesleki bağlılıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ergü, S. (2009). *Öğretmen adaylarının öğrenme ortamlarındaki etkileşim tercihleri ve denetim odağı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gianakos, İ. (2002). Predictors of coping with work stres: The influences of sex, gender role social desirability, and locus of control. *Sex Roles*, 46, 5-6
- Güvenç, E. (2009). *Öğretmen adaylarının algularına göre sınıf yönetim biçimleri ve denetim odakları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Karabulut, N. (2015). *Okul yöneticilerinin yılmazlık düzeyleri ve denetim odağı ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Köksal, F. (1991). *Denetim odağı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Köksal, F. (2003). Denetim odağı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler. *Kazım Karabekir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Eğitim Bilimleri Özel Sayısı*.
- Lee, K., Carswell, J. & Allen, N. (2000). A meta-analytic review of occupational commitment: relations with person-and work-related variables. *Journal of Applied Psychology*, 85(5), 799-811.
- Lodahl, T. & Kejner, M. (1965). The definition and measurement of job involvement. *Journal of Applied Psychology*, 49, 24-33.
- Meyer, J. P. & Allen, N. J. (1991). Three-Component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(1): 61- 89.
- Meyer, J. P., Allen, N. J. & Smith, C. A. (1993). Commitment to organizations and occupations: extension and test of a three-component conceptualization. *Journal of Applied Psychology*, 78(4): 538-551.
- Oktay, A. (1998). Türkiye'de öğretmen eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 137: 22-27.

- Özgenel, M. & Çetin, M. (2021). Effects of organizational cynicism occupational commitment and organizational dissent on knowledge inertia. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 365-389, doi: 10.23863/kalem.2021.175
- Özgenel, M. & Koç, M. H. (2020). An investigation on the relationship between teachers' occupational commitment and school effectiveness. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 8, 494-530.
- Özgenel, M. (2019). An antecedent of teacher performance: Occupational commitment, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 7, 100-126.
- Özgenel, M., Canpolat, Ö. & Yağan, E. (2020). School culture as a tool for the development of occupational Commitment. *The Journal of Humanity and Society*, 10(3), 28-56.
- Özmen, Ö. T., Özer, P. S. & Saatçioğlu, Ö. Y. (2005). Akademisyenlerde örgütsel ve mesleki bağlılığın incelenmesine ilişkin bir örnek araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 6.2: 1-14.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement, *Psychological Monographs*, 80(1), 1-28.
- Saracaloğlu, A, & Yılmaz, S. (2011). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumları ile denetim odaklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 468-478
- Sorensen, T. J., & McKim, A. J. (2014). Perceived work-life balance ability, job satisfaction, and professional commitment among agriculture teachers. *Journal of Agricultural Education*, 55(4), 116-132.
- Soycan Ertürk, Z. B. (2012). *Ankara İli genel lise öğretmenlerinin örgütsel güven algıları ve denetim odağı ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sürgen, S. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin denetim odağı eğilimleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Tümkaya, S. (2001). Denetim odağı farklı ilkököl öğretmenlerinin bazı değişkenlere göre tükenmişlikleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2(11), 29-40.
- Uştı, H. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki bağlılık, işten ayrılma niyeti ve sosyodemografik özelliklerinin örgütsel bağlılığı yordama düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Utkan, Ç., & Kırdök, O. (2018). Dört boyutlu mesleki bağlılık ölçeği uyarlama çalışması. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(2), 230-244.
- Ünal, A. (2015). *İş doyumunu, yaşam doyumunu ve yaşam anlamı değişkenlerinin ilkököl ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki bağlılıkları üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Yavuz, M. (2002). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinde iş doyumunu, denetim odağı ve demografik faktörlerin zaman yönetimiyle ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yıldırım, İ. (2015). *Okul yöneticilerinin kişilik ve denetim odağı özelliklerinin öğretmenlerin iş doyumunu ve okul etkililiği açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Zedef, S. (2017). *Eğitim kurumlarında mesleki bağlılık, örgütte kalma ve örgütten ayrılma niyetinin araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.